

УДК 655.5

М. Л. БУТРИН

ДЖЕРЕЛА ДО ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ КНИГОТОРГОВЕЛЬНОЇ БІБЛІОГРАФІЇ НА УКРАЇНІ

Знання історії допомагає орієнтуватися у сучасному стані справ, дає змогу визначати шляхи їх подальшого розвитку. В. І. Ленін вимагав «не забувати основного історичного зв'язку, дивитись на кожне питання з точки зору того, як певне явище в історії виникло, які головні етапи в своєму розвитку це явище проходило, і з точки зору цього його розвитку дивитись, чим дана річ стала тепер» [1, с. 63]. Це положення стосується й вивчення історії видавничо-книготоргівельної бібліографії як складової частини бібліографії у цілому.

У дослідженнях російського вченого В. О. Осипова [12] наводяться деякі факти, що стосуються історії видавничо-книготоргівельної бібліографії на Україні. Досліджень в галузі видавничо-книготоргівельної бібліографії на Україні мало, а окремі відомості про її розвиток у дожовтневий період вміщені хіба у працях українських радянських бібліографів.

У відомій праці І. І. Корнейчика [9] окремо виділене питання розвитку видавничо-книготоргівельної бібліографії. Велика заслуга автора полягає в тому, що він зібрав значну кількість матеріалів дожовтневого періоду, які стосуються вивчення історії бібліографії на Україні, в тому числі книготоргівельної.

Беручи до уваги те, що книжкова торгівля і її складова частина — видавничо-книготоргівельна бібліографія тісно взаємозв'язані з видавничою справою, цінним матеріалом до її вивчення є колективна монографія «Книга і друкарство на Україні» [6]. У ній наявний багатий матеріал про роботу українських друкарень, видавництв, видавців і книгарів від початку книгодрукування до 1964 р., а також значний бібліографічний матеріал з досліджуваної теми.

Деякі відомості про видавничо-книготоргівельну бібліографію на Україні дають також праці з історії бібліографії дожовтневого періоду І. І. Корнейчика [10] і М. П. Гуменюка [3]. Сюди можна додати їхні статті, в яких розглядаються питання бібліографії на сторінках прогресивної української дожовтневої періодики [2].

Для дослідження книготоргівельної бібліографії на Україні дожовтневого періоду необхідно виявити публікації бібліографіч-

них матеріалів, які виходили окремими каталогами та друкувалися на сторінках газет і журналів або у формі внутрікнижкових списків. Крім згаданих джерел, такі матеріали подаються у відомих бібліографічних працях, що реєструють українські книги та періодичні видання дожовтневого періоду.

Насамперед слід назвати каталог С. О. Петрова «Книги громадянського друку, видані на Україні. XVIII — перша половина XIX століття» [13] і класичні бібліографічні праці І. О. Левицького [11], які, до речі, обліковують не всі видавничо-книготорговельні каталоги, оскільки деякі були або недоступними для бібліографів, або вже втраченими.

Важливою інформацією про видавничо-книготорговельні каталоги XIX ст. (до 1900 р.) є серія покажчиків, виданих у Московському поліграфічному інституті за редакцією В. О. Осипова [8]. У них названо деякі каталоги, що виходили на Україні. Покажчики однак не повні, про що сказано у передмовях до них. Тому для виявлення видавничо-книготорговельних каталогів дожовтневого періоду належить обстежити фонди центральних і великих республіканських бібліотек, а також приватні збірки книголюбів. З цією метою необхідно також переглянути комплекти газет і журналів дожовтневого періоду, у чому велику допомогу може надати відомий покажчик В. А. Ігнатієнка [4], а також ряд неперіодичних видань, що вміщували інформацію книготорговельного характеру. Робота ця дуже трудомістка. Частково вона виконана нами.

Багатим матеріалом для дослідження є «Книжная летопись» (1907—1917 рр.).

Після Великого Жовтня розвивається радянська бібліографія нового типу. Появляється спеціальна бібліографічна і книготорговельна періодика, на сторінках якої публікуються матеріали, присвячені питанням бібліографознавства. У перші десятиріччя Радянської влади формується видавничо-книготорговельна бібліографія, яка активно розвивається. У 70—80-ті роки з'являються праці радянських дослідників, у яких розглядаються питання становлення та розвитку радянської видавничо-книготорговельної бібліографії 20—30-х років, вивчаються перші кроки української книготорговельної періодики [5].

Спроба узагальнити вивчення історії видавничо-книготорговельної бібліографії на Радянській Україні зроблена у вузівському підручнику «Українська радянська бібліографія», що вийшов за редакцією Ф. К. Сарани і Д. Д. Тараманова [14]. Це, власне, єдине джерело, у якому досить стисло сконцентровано матеріал про українську радянську видавничо-книготорговельну бібліографію. Наведений матеріал став своєрідною основою, на якій зможе розвиватися українське радянське видавничо-книготорговельне бібліографознавство. Розпочалася робота з вивчення видавничо-книготорговельної бібліографії на Україні на кафедрі книгознавства і організації книжкової торгівлі Українського поліграфічного інституту ім. Івана Федорова.

Важливим є новий збірник документів і матеріалів за 1917—1984 рр. «Книга и книжное дело в Украинской ССР», в якому ві-

дображені процеси становлення і розвитку книговидавництва, бібліотечної справи, бібліографічної діяльності, пропаганди та поширення книги на Україні [7].

Сюди слід також віднести поточні посібники державної бібліографії СРСР і УРСР, видання «Информпечати» та відповідні галузеві бібліографічні посібники.

1. *Ленін В. І.* Про державу // Повне збір. тв. Т. 39. С. 60—78. 2. *Гуменюк М.* Бібліографія на сторінках прогресивних українських видань «Друг», «Світ», «Народ» та «Життя і слово» // Книга і знання. Львів, 1974. С. 101—110; *Корнейчук І. І.* Бібліографічна інформація на сторінках журналу «Народ» (1890—1895) // Бібліотекознавство і бібліографія. 1972. Вип. 12. С. 44—58. 3. *Гуменюк М. П.* Українські бібліографи XIX—початку XX століття: Нариси про життя та діяльність. Х., 1969. 182 с. 4. *Ігнатієнко В. А.* Бібліографія української преси. 1816—1916: Бібліографія. Х.; К., 1930. 5. *Каганов І. Я.* Первые шаги: Украинская книготорговая периодика. 1917—1929 гг. // Кн. торговля: Исследования и материалы. 1977. Сб. 4. С. 164—177; *Вовченко И. А.* Издательско-книготорговая библиография на страницах книговедческой периодики УССР в 20—30-е годы // Там же. С. 178—187; *Вовченко И., Каганов И.* «Радянський книгар» — боевой орган украинских книжников (1929—1932) // Там же. 1979. Сб. 6. С. 170—177. 6. *Книга і друкарство на Україні.* К., 1964. 315 с. 7. *Книга и книжное дело в Украинской ССР: Сборник документов и материалов 1917—1941.* К., 1985. 478 с.; *Книга и книжное дело в Украинской ССР: Сборник документов и материалов. 1941—1984.* К., 1986. 564 с. 8. *Книготорговые каталоги первой половины XIX века: Указатель.* М., 1976. 48 с.; *Книготорговые каталоги 50-х—70-х годов XIX века: Указатель.* М., 1978. 71 с.; *Книготорговые каталоги 60-х—70-х годов XIX века: Указатель.* М., 1980. 46 с.; *Книготорговые каталоги 80-х годов XIX века: Указатель.* М., 1981. 70 с.; *Книготорговые каталоги 90-х годов XIX века: Указатель.* М., 1984. 108 с. 9. *Корнейчук І. І.* Історія української бібліографії: Дожовтневий період (Нариси). Х., 1971. 374 с. 10. *Корнейчук І. І.* Украинские революционные демократы и библиография. М., 1969. 142 с. 11. *Левицький І. О.* Галицько-руська бібліографія за роки 1772—1800. Львів, 1903. 44 с.; *Його ж.* Галицько-русская библиография XIX столетия: В 2-х томах. Львов. 1888—1895; *Його ж.* Українська бібліографія Австро-Угорщини (1887—1893): У 3-х томах. Львів, 1909—1911. 12. *Осипов В. О.* Русская книготорговая библиография до начала XX века. М., 1983. 232 с.; *Його ж.* Книготорговая библиография: Учебник для вузов. 2-е изд. перераб. и доп. М., 1984. 344 с. 13. *Петров С. О.* Книги гражданского друка, видані на Україні. XVIII—перша половина XIX століття: Каталог. Х., 1971. 297 с. 14. *Українська радянська бібліографія: Навчальний посібник.* К., 1980. 263 с.

Survey of literature on the history of publishing and book-trading in the Ukraine since its origin and up to our days is done in this paper.

Стаття надійшла до редколегії 04.06.86